

Nieuw op VRT CANVAS: Godvergeten

Een vierdelige documentairereeks over misbruik door katholieke priesters en paters in Vlaanderen. Vanaf 5 september te zien op VRT CANVAS

© VRT

De feiten zijn verjaard, maar het verjaart niet in je hoofd

Meer dan 10 jaar na Operatie Kelk doorbreken verschillende getuigen van seksueel misbruik door katholieke priesters en paters de stilte. Toen het misbruikschandaal op 24 juni 2010 in alle hevigheid losbarstte, keek de wereld ernaar met grote verwondering. Ongeziene beelden van huiszoekingen in het Aartsbisdom Paleis gingen de wereld rond: een razzia die *tabula rasa* zou maken met het misbruik en doodzwijgen van misbruik binnen de kerk in België. Wat volgde nadien? Stilte. Op een vreemde manier lijkt Operatie Kelk intussen vergeten. Na een ellenlange procedureslag belandden de dossiers in een kast ergens in Brussel. Duizenden slachtoffers en hun trieste verhalen zitten nog steeds verborgen achter die getuigenissen op papier. Enkel van hen vertellen nu hun verhaal, na jaren van zwijgen. In de vierdelige documentairereeks *Godvergeten* volgen we een twintigtal slachtoffers en familieleden in hun zoektocht naar erkenning. Ze getuigen vaak voor de allereerste keer over de pijn en het lijden, over het leven met een geheim en over het misbruikt worden door een vertrouwenspersoon. Ze spreken over de persoonlijke en vaak pijnlijke juridische strijd die tot op de dag van vandaag voortduurt. Ze werpen een licht op een verborgen geschiedenis die een plaats verdient in het collectief geheugen van Vlaanderen en geven inzicht in hoe het misbruik hun leven heeft beheerst, en vaak ook heeft verwoest. Ze claimen het narratief: dit is hun verhaal.

In de verbeelding van hun strijd worden ze bijgestaan door mensen die zich in de loop van de decennia hun lot zijn gaan aantrekken: hun advocaten, politiemensen, en niet in het minst priester-auteur Rik Devillé. Hij voert al vanaf de eerste helft van de jaren negentig een verwoede strijd voor de erkenning van slachtoffers van seksueel misbruik binnen de katholieke kerk. Hij was de eerste die naar hen luisterde.

Vertrekkende vanuit de eigen ervaringen en angsten van de slachtoffers, als kind, tot de bittere ontgoocheling die bij velen vandaag heerst, nemen zij ons mee doorheen 4 chronologische afleveringen. Gaande van het misbruik in hun kinderjaren, naar de eerste handgeschreven ervaringen die ze met Rik Devillé deelden, over de ongelofelijke hoop die opflakkerde bij de opstart van Operatie Kelk tot de uitspraak van Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, horen, voelen en zien we hoe de slachtoffers deze hele geschiedenis tegen wil en dank vanop de eerste rij hebben moeten beleven. De reeks zoekt raakpunten tussen de persoonlijke strijd en de haast onmogelijke juridische strijd om gerechtigheid. Getuigen verwoorden hoe de houding van de kerk ten opzichte van slachtoffers doorheen de jaren de hoop op erkenning en daarmee de mogelijkheid van loutering voor velen van hen onmogelijk heeft gemaakt.

Hoe kan het dat een dader nog steeds in de buurt woont van een van zijn slachtoffers? Waarom worden daders binnen de kerk slechts uitzonderlijk berecht of vervolgd? Hoe komt

het dat de uitkomst van Operatie Kelk op zich laat wachten, terwijl de feiten verjaard zijn? Met deze reeks willen we de achterkant van al dit vergeten menselijk leed tonen. Zodat de slachtoffers niet langer *godvergeten* zijn.

Aflevering 1: Zwijgen is goud

Godvergeten vertelt het universele verhaal van slachtoffers die zich liever 'overlevers' noemen en die als kind werden misbruikt door een katholieke priester of pater. In de eerste aflevering van de reeks vertellen zij hoe ze als jong kind in de ban geraakten van hun daders. Vaak werd het misbruik voorafgegaan door een ingrijpende gebeurtenis in hun leven, zoals het overlijden van een ouder. De getuigen beschrijven hoe geestelijken de zwakke en kwetsbare positie waarin ze verkeerden, uitbuiten om hen te domineren, en later te misbruiken. Ze vertellen over de schaamte, over het niet durven vertellen, over het sadisme en het mentale en fysieke misbruik, dat soms jarenlang duurde. Die vernederingen waren vaak zo pijnlijk dat ze de gevolgen ervan decennia later nog steeds met zich dragen.

Misbruikte kinderen vonden niet de woorden en de kracht om iemand in te lichten over wat hen werd aangedaan. Dat veranderde pas begin jaren 90, toen priester Rik Devillé een boek schreef over de dictatuur van Rome. Devillé werd in de maanden en jaren die volgden op de publicatie overstelpt met telefoontjes van slachtoffers, waarna voor hem duidelijk werd dat België met een immense misbruikerfenis kampte... Hij trekt aan de alarmbel en licht de kerkelijke hiërarchie in over de verhalen die hij te horen krijgt. Hoe reageert de kerk?

Een pastoor die zogenaamd elke dag een kind van vijf in bad moet stoppen? En niemand die zich daar vragen bij stelt... Niemand die ingrijpt. Ik kan en zal dat nooit begrijpen. (Patrick)

Aflevering 2: In de naam van de vader

In de tweede aflevering van *Godvergeten* staan niet de slachtoffers, maar hun ouders en familieleden centraal. Welke signalen vingen zij op? Hoe gingen zij om met de wetenschap dat hun kind misbruikt werd door iemand die ze vertrouwden? Ze spreken over schuldgevoel, schaamte en misbegrepen signalen. Sommigen van hen toonden de moed om de strijd aan te gaan met de kerkelijke hiërarchie, waar ze vaak niet zonder nog meer schade uitkwamen. Tegelijk voltrekt zich een maatschappelijke evolutie die onomkeerbaar is. Halverwege jaren 90 daverd het land op zijn grondvesten wanneer Marc Dutroux wordt ontmaskerd als een serieel kinderverkrachter. Woede, onbegrip en frustratie over gerecht en Justitie zorgen voor ingrijpende veranderingen bij politie en justitie. Maar er verandert nog meer in de geesten van de mensen. Voor het eerst wordt seksueel misbruik in de huiskamer bespreekbaar.

Steeds meer slachtoffers die als kind werden misbruikt door een geestelijke, treden uit de anonimiteit. Ouders van slachtoffers ondernemen actie. De eerste priesters worden voor de rechtbank gedaagd, én veroordeeld. Toch verandert dit weinig of niets aan de houding van de kerk. Zij doen de klachten nog steeds af als een marginaal fenomeen van enkelingen, en doen er alles aan om de reputatie van het instituut en haar leden, te vrijwaren. Tot één slachtoffer opstaat en alles verandert. Een man die als kind jarenlang door zijn nonkel, die bisschop was, werd misbruikt neemt een gesprek op met zijn dader en kardinaal Danneels. Het bestaan van die tapes, dwingt de kerk tot snelle en onmiddellijke actie...

Ik zou het op prijs stellen als eindelijk de volledige waarheid zou verteld worden. Meer dan 1000 dossiers, wat is daarmee gebeurd? Dat duidelijk wordt dat er veel meer speelt, verschillende belangen die spelen achter de schermen. De tweeledigheid in de houding van de kerk is schrijnend. Sorry zeggen maar dan toch gewoon verder doen. (Emmanuel)

Aflevering 3: Operatie Kelk

24 juni 2010: Speurders houden huiszoeken in het Aartsbisshoppelijk Paleis in het kader van een onderzoek naar mogelijke toedekking van misbruik van kinderen door priesters en paters. Omdat er toevallig een cameraploeg in de buurt is, wordt alles op film gezet. De beelden gaan de wereld rond, in België barst de bom. Kort voordien had de neef van een hooggeplaatste Belgische bisschop een gesprek geregistreerd met zijn nonkel, die hem als kind dertien jaar lang had misbruikt, en kardinaal Danneels. De zogenaamde Danneels-tapes blijken een stok achter de deur om de kerk tot snelle actie aan te zetten. Bisschop Vangheluwe neemt ontslag en het gerecht start een onderzoek naar het systematisch toedekken van seksueel misbruik door geestelijken. Operatie Kelk is geboren. Voor het eerst krijgen slachtoffers hoop dat er eindelijk erkenning zal volgen voor hun leed, en dat de daders ter verantwoording zullen worden geroepen. Opnieuw doen honderden slachtoffers voor het eerst hun verhaal, na decennia van zelfopgelegd zwijgen: aan hun partner, aan hun kinderen, aan hun omgeving. België pioniert: zal er een rechtszaak volgen?

Meer dan tien jaar later is Operatie Kelk een stille dood gestorven. Tot een rechtszaak is het nooit gekomen, een juridisch gevolg lijkt onwaarschijnlijk. In de derde aflevering van *Godvergeten* maken de slachtoffers, advocaten, politiemensen en betrokkenen voor zichzelf de balans op. Wat rest er van de hoop die ze koesterden in 2010? Geloven ze nog in erkenning en gerechtigheid? En is er eindelijk die loutering waar velen van hen al zo lang naar hunkeren?

De oorlog die mij en zoveel anderen is overkomen is nog niet toe aan een wapenstilstand. Wij zijn Europese staatsburgers wiens rechten als kind fundamenteel geschonden zijn en nooit helemaal in ere werden hersteld. De rechtsstaat heeft ons al te lang aan ons lot overgelaten. Ik zal blijven leven tot de onderste steen omgedraaid is. (Eva)

Aflevering 4: Tot in de eeuwigheid

Operatie Kelk loopt af met een sisser, een juridisch gevolg in België lijkt onwaarschijnlijk. In een ultieme poging stellen enkele Belgische slachtoffers hun hoop op een aanklacht die ze eerder al tegen de paus in Rome indienden. Hij is, als hoofd van de kerkelijke hiërarchie, eindverantwoordelijke voor het mogelijk systematisch toedekken van misbruik van jonge kinderen. Ondanks de juridische tegenslagen, blijven veel slachtoffers strijdvaardig. Het is hun gevecht, want de erfenis van het misbruik weegt zwaar. Elke dag worden ze geconfronteerd met hun verleden. En dat vertaalt zich ook naar hun hele omgeving: ook partners, kinderen, familie en vrienden voelen de naweeën van het leed dat het kind heeft moeten ondergaan. Van sommige slachtoffers loopt de dader nog vrij rond. Vaak zijn ze verplaatst naar andere parochies of naar het buitenland. Zal het misbruik ooit stoppen? Zolang de daders vrij rondlopen en het risico bestaat dat ze nieuwe slachtoffers maken, kunnen de slachtoffers hun verleden niet volledig verwerken. Nagenoeg alle feiten zijn verjaard, maar in hun hoofd verjaart het misbruik nooit. Zullen ze ooit rust vinden?

Van mijn 12 jaar tot op mijn 15 jaar ben ik erg zwaar misbruikt, fysiek en mentaal, en dat op regelmatige basis. In mijn school waren er 123 aanklachten, waarvan 99 ontvankelijk. Mijn dader woont een paar dorpen verder. Begrijpen wie begrijpen kan... (Jan)

De getuigen

Een twintigtal getuigen draagt deze reeks. Zij zijn de reeks. Het zijn voornamelijk mensen die als kind misbruikt zijn door een pater en een priester, of naasten van iemand die is misbruikt. De meeste slachtoffers zijn mannen, maar ongeveer 1 op 5 slachtoffers van priesters of geestelijken was vrouw. In dit programma wordt hun stem onder andere vertolkt door Linda, die als kind meermaals per week op school werd verkracht door haar vader. Daarnaast is er het verhaal van de broers Jan en Staf, die na de dood van hun vader beide werden misbruikt, zij het elk door een andere vader. De 83-jarige Dianne vertelt hoe haar broer helemaal wegwijnde nadat hij gruwelijk werd misbruikt door zijn klasleerkracht, en hoe dat de hele familie in de vernieling deed belanden. Er is het verhaal van de familie Coghe, die streed voor de erkenning van het misbruik van hun licht mindervalide meisje, maar waarvan de vader uiteindelijk toch vrijuit ging. Eva neemt het woord. Zij is het oudste erkende slachtoffer van misbruik door een geestelijke. Ze streed tot haar laatste dag voor erkenning, maar is intussen overleden zonder haar doel te bereiken. Er is Jan, op wie de impact van het misbruik dat hij moest ondergaan op internaat zo ingrijpend is dat de gevolgen ervan zich op zijn hele leven laten voelen. Er is Patrick, die als kind meermaals door een pater werd misbruikt en gefolterd. Net als Jean, een weeskind voor wie niemand het opnam. Tijdens de grote vakanties wachtte er geen thuis op hem, wat de broeders vrij spel gaf om hem dagelijks te verkrachten. Verder zijn er Emmanuel, Stefan, Koen, Frans en Arlette, Hubert, Annemie, Rudi en Luc, die de moed hebben gehad om hun ervaringen als slachtoffer of ouder van slachtoffer te delen, in de hoop dat het anderen kan aanzetten om ook hun verhaal te vertellen, zodat het proces van verwerking kan worden verdergezet. Allen overwonnen ze de drempel om hun verhaal publiekelijk te delen, in de hoop dat het een steun kan zijn voor anderen, en zichzelf.

Godvergeten gaat ook over de mensen die niet getuigen. Een selecte groep van slachtoffers komt aan het woord, maar er is gesproken met veel meer slachtoffers van misbruik door geestelijken. Deze reeks gaat ook over hen. De mensen die aan het woord komen, delen door hun getuigenis het leed en slachtofferschap van zovele anderen in Vlaanderen. Exacte cijfers zijn er niet, maar de slachtofferaantallen lopen in de vele duizenden.

De betrokkenen

In de reeks komen naast de slachtoffers en hun familie ook tal van andere betrokkenen aan bod. Dr. Peter Adriaenssens is als psychiater al heel lang betrokken bij het onderzoek naar en de opvolging van misbruik binnen de katholieke kerk in België. Advocaten Walter Van Steenbrugge en Christine Mussche behartigen al van in de jaren negentig de belangen van een aantal slachtoffers. Wie ook al van in de jaren negentig actief is om het misbruik aan te kaarten, is priester-auteur Rik Devillé. Zonder zijn ijver en nimmer aflatende veerkracht om het misbruik keer op keer aan te kaarten en in de kijker te plaatsen, zouden veel slachtoffers niet de moed hebben getoond om hun verhaal te openbaren. Verder komen een politieagente die onderzoek deed naar Operatie Kelk, een directeur van een instelling waar misbruik werd gepleegd en een voormalig BOB'er die een zaak onderzocht aan het woord.

De daders

Vanzelfsprekend zijn veel daders van seksueel misbruik overleden. De reeks heeft ervoor gekozen om te vertellen vanuit het perspectief van de slachtoffers. Het gaat over wat zij hebben ervaren en hoe ze daar mee zijn omgegaan. Sommige daders worden met naam en toenaam genoemd, wanneer de feiten bewezen zijn en/of hun naam ook vroeger is geopenbaard door nieuwsmedia. In veel gevallen is het nooit tot een proces gekomen en zijn de daders nooit ter verantwoording geroepen. In dat geval worden geen namen genoemd. De

stem van de kerk wordt in de reeks vertolkt door verschillende priesters en geestelijken die in de loop der jaren de woordvoerder van het instituut in België zijn geweest en gereageerd hebben op de feiten die zich destijds afspeelden. De focus ligt evenwel op het perspectief van de slachtoffers. Hoe hebben zij alles beleefd, vanaf het moment dat ze werden misbruikt, over de eerste getuigenissen, tot Operatie Kelk en uiteindelijk vandaag?

De makers

Godvergeten is een idee en programma van Ingrid Schildermans en Ibbe Daniëls dat werd gerealiseerd als coproductie tussen Canvas en De Mensen, met steun van het Vlaams Audiovisueel Fonds

<https://www.vrt.be/nl/over-de-vrt/nieuws/2023/08/23/nieuw-op-vrt-canvas-godvergeten/>

*Ref.: Nieuw op VRT CANVAS Godvergeten.Docx
13/09/2023 17:40*